

KWALITEIT EN TOEKOMSTBESTENDIGHEID TAA LHUIZEN

Dit overzicht hebben we gemaakt om de belangrijkste punten uit het rapport 'Taalhuizen doen ertoe' van Ton Brandenburg toe te lichten. Naast een samenvatting uit het onderzoek vind je aanbevelingen en inspiratie.

KWALITEIT EN TOEKOMSTBESTEND TAALHUIZEN

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

WAAROM DIT ONDERZOEK?

Deze rapportage bouwt voort op het onderzoek van Huysmans en Van Raaijen, *Kwaliteit en Toekomstbestendigheid Taalhuizen 2020-2021, tussentijdse analyse en signaleringen*. Dit onderzoek analyseerde de eerste resultaten van certificering in deze periode van in totaal 35 taalhuizen, zowel kwantitatief als kwalitatief. De rapportage van Ton Brandenburg trekt de lijn door tot en met 2023 en verbindt die met conclusies en waarnemingen van recente publicaties op het gebied van laaggeletterdheid. Tegelijkertijd is het rapport een handreiking aan de sector en de politiek om opnieuw zichtbaar te maken waar de sterktes en zwaktes van taalhuizen liggen en te onderstrepen dat het van belang is verder te gaan met het doorontwikkelen en professionaliseren van taalhuizen in Nederland.

TAALHUIZEN ESSENTIEEL

Taalhuizen vervullen een cruciale rol in de aanpak van laaggeletterdheid in de lokale omgeving, ze zijn operationeel sterk (dus praktisch gericht), maar worden nogal eens gehinderd door capaciteitsproblemen, personeelwisselingen, gebrek aan financiële middelen en te weinig effectieve samenwerking. De betrokkenheid van gemeente als opdrachtgever en regisseur is een absolute randvoorwaarde voor het goed functioneren van taalhuizen, maar deze betrokkenheid is soms gebrekkig.

TE VRIJBLIJVEND

We zien dat decentralisatie van de aanpak laaggeletterdheid naar gemeenten een groot verschil in de kwaliteit en de infrastructuur heeft opgeleverd. Lokale invulling is een kracht, maar vrijblijvendheid is een zwakte. Minder vrijblijvendheid, zoals in de Kamerbrief/Verkenning van 1 juli 2024, wordt bepleit, helpt de kwaliteit van non-formeel aanbod, dus ook taalhuizen, te bevorderen.

CERTIFICERING

Naar aanleiding van de Kamerbrief (2019), *Samen aan de slag voor een vaardig Nederland: vervolgpak laaggeletterdheid 2020-2024*, is begonnen met de certificering van taalhuizen, in navolging van wat bij bibliotheken en cultuurinstellingen al praktijk was. Met het certificeringskader *Zicht op Ontwikkeling* werd in 2020 gestart met het doel uiteindelijk 200 taalhuizen te bereiken. Dat is nog niet helemaal gelukt, mede vanwege de belemmerende factoren in de corona-periode, maar intussen is CBCT goed op weg. Er zijn op basis van *Zicht op Ontwikkeling I* (2020-2023) 124 audits uitgevoerd, inclusief 11 heraudits.

Uit het hier voorliggende onderzoek blijkt dat certificering een positieve werking heeft op de kwaliteit en organisatie van taalhuizen.

IGHEID

De scores zijn op het oog redelijk constant gebleven, maar op drie van de zeven normen is er enige verbetering te zien: norm 4 Mensen, norm 6 Resultaat & maatschappelijk effect en norm 7 Handelen conform (privacy)wetgeving. Norm 1 Beleid & financiën en norm 2 Middelen wijken niet veel af van de scores in 2021. Norm 5 Producten & diensten blijft onverminderd hoog scoren. Norm 3 Samenwerking geeft aanleiding tot zorg. Het percentage onvoldoendes loopt op van 18 naar 22 en de scores bij volledig loopt terug van 18 naar 15. Vaak is niet de samenwerking als zodanig een probleem, maar moeten taalhuizen die samenwerking ook vastleggen in formele afspraken met een start, evaluatie en eventueel beëindigen van de relatie.

Taalhuizen vervullen een cruciale rol in de aanpak van laaggeletterdheid in de lokale omgeving

NT1 EN NT2

Taalhuizen werden bij de start – grofweg in de periode 2012-2018 - vooral ingezet om laaggeletterdheid te bestrijden. Zij richtten zich op de groep van de zogenaamde NT1'ers: mensen met Nederlands als moedertaal. Dat was en is een moeizaam proces. Niet alleen omdat de NT1'ers moeilijk te traceren zijn en zelf hun taalprobleem vaak niet (h) erkennen maar ook door de grote groep NT2'ers (mensen die Nederlands niet als moedertaal hebben) die intussen bediend moet worden. De groep NT2's is in verhouding met de NT1'ers sterk vertegenwoordigd, De capaciteit van de taalhuizen is echter beperkt en dat maakt dat er minder ruimte is voor de NT1-groep. Tegelijkertijd dringt het besef door dat de aanduiding van NT1'ers en NT2'ers een te grofmazige indeling is.

Gezien de sombere verwachtingen over de taalvaardigheid van jongeren die nu nog in het reguliere onderwijs zitten, zullen de taalhuizen nog lange tijd gericht actief moeten blijven. Gerichte training van professionals en vrijwilligers is daarbij een belangrijke succesfactor. In de meest gunstige gevallen treedt de gemeente op als betrokken opdrachtgever en regisseur met visie en daadkracht. Maar gebrek aan capaciteit en middelen zijn ook daar grote hinderfactoren.

BREDER AANBOD

Zoals de naam zegt, richten taalhuizen zich in eerste instantie op taalvaardigheid, maar de roep om het aanbod te verbreden naar de basisvaardigheden als geheel (integrale benadering) klinkt steeds luider. Die ontwikkeling vergt een nieuwe oriëntatie van taalhuizen op de vraag wie ze (willen) zijn en op welke wijze ze deze opdracht praktisch gaan invullen. Daarbij moet bedacht worden, dat verbreding van functies en aanbod alleen goed haalbaar is onder strakke regie en met ruimere middelen. Taalhuizen hebben nu al weinig ruimte en moeten voldoende gefaciliteerd worden.

SAMENWERKING

Bibliotheken zijn vaak de centrale en constante factor in het non-formele aanbod voor het bestrijden van laaggeletterdheid, altijd in samenwerking met relevante partijen, zoals welzijnsorganisaties, ROC's etc. Gezien de zorgplicht in 2026 en het succes van de voorziening Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) kan de bibliotheek een vaste basis zijn voor organisatie en inrichting van taalhuizen nu en in de toekomst. Steeds duidelijker wordt echter dat bibliotheken in dit domein niet zonder de samenwerking met andere professionele partijen uit welzijn en onderwijs kunnen functioneren. De doorverwijfsfunctie van taalhuizen naar het netwerk is daarnaast van groot gewicht en onmisbaar. De betrokkenheid van en regie door de gemeente is een absolute randvoorwaarde voor het goed functioneren van taalhuizen.

VOORBEELDEN NT1-UITDAGINGEN

Uit de cijfers blijkt dat het bereik van deelnemers vooral bij het bedienen van NT2'ers succesvol is. De cijfers laten ook zien dat NT1'ers zeer moeizaam bereikt worden. Er zijn een paar uitzonderingen. Hieronder worden drie voorbeelden besproken om meer zicht te krijgen op de succesfactoren.

SCHUNCK HEERLEN

In Heerlen wordt samengewerkt met veel partijen, met name uit de welzijnssector. Samenwerking wordt als onmisbaar gezien om de concrete ambities te verwezenlijken. Samenwerking is geen doel op zich, maar moet bijdragen aan het behalen van concrete resultaten. Het taalhuis kiest ervoor op locatie te zijn in de stad en daarbuiten: dicht bij de bewoners in de wijken en via het netwerk vast te stellen welke vragen er leven. Dus niet werken vanuit het aanbod, maar vanuit wat nodig is: vanuit de vraag.

Heerlen legt de nadruk op een gezinsgerichte aanpak als basis. Daar begint het. Als mensen gevraagd wordt of ze hulp nodig hebben om hun taalvaardigheid te verbeteren ontkennen zij dat vaak. Campagnes voor en druk op deze groep stoten eerder af, dan dat ze deze groep inspireren om een taalhuis te bezoeken, is hun ervaring. Er ontstaat pas erkenning van een probleem op het moment dat de directe omgeving in het geding is: kinderen, werk, vrienden. Dan pas ontstaat bewustwording. Vragen die hiermee verband houden worden daarom direct op locatie opgehaald: gezin, werk, school, buurt, etc. Als iemand wil, volgt daarna een 'warme' begeleiding naar taalhuis en/of bibliotheek. Er is altijd samenwerking met andere partijen in het netwerk, zonder de indruk te wekken dat of de bibliotheek of de welzijnsorganisatie aanstuurt.

Een andere succesfactor in dit voorbeeld is de actieve betrokkenheid van de gemeente. Binnen het ambtenarenapparaat en het plaatselijk bestuur bestaat een netwerk van betrokken portefeuilles: onderwijs, cultuur, welzijn. De gemeente gelooft in deze opzet. Zij bereidt zich serieus voor op haar (toekomstige) rol als regisseur basisvaardigheden. Financiering komt voor het belangrijkste deel uit cultuurgelden (via de bibliotheek), aangevuld met WEB-middelen en projectgelden. Deze aanpak is succesvol, maar vraagt wél veel tijd. Het gaat om kleine persoonsgerichte stapjes in de wijken en niet om programma's die snel moeten worden uitgevoerd.

*Niet werken
vanuit aanbod, maar
vanuit vraag*

TAALNETWERK MEIERIJSTAD (NOBB)

Een tweede voorbeeld van een succesvolle aanpak voor het bereiken van NT1'ers is Taalnetwerk Meierijstad. Een score van 130 NT1-taalvragers is hoog. Zij bereiken de doelgroep door niet één route te kiezen via de bibliotheek, maar juist via omwegen. Er wordt ingezet op brede basisvaardigheden, die zich niet alleen richten op taal, maar ook op digitale vaardigheden.

Zo is een programma over het gebruik van smartphones een groot succes, ook via het organiseren van activiteiten in de wijkcentra. Samenwerking is ook hier de basis. Er zijn uren en mensen beschikbaar vanuit welzijnsorganisaties om te organiseren en te faciliteren. Welzijnswerkers ontmoeten de doelgroep op diverse plekken. Ook hier wordt gekozen voor de 'warme' hand om mensen naar het Digi-taalhuis te leiden.

Digitale cursussen en taallessen verlopen zowel via het ROC, als bij de bibliotheek en welzijnsorganisaties. Zo ontstaat een evenwichtige en werkbare samenwerking. De bibliotheek noch de welzijnsorganisatie zien zich als 'aanstuurder'. Dat gebeurt gezamenlijk. Ook hier wordt het succes in positieve zin beïnvloed door het enthousiasme van de gemeente (bestuur en ambtelijk) en een relatief ruim budget. Er wordt daarnaast flink geïnvesteerd in opleiding van vrijwilligers en professionals om de kwaliteit te garanderen.

Bereiken van NT1'ers is een zaak van lange adem

Princiepelijk punt: de term laaggeletterdheid wordt niet gebruikt. In een Terugblik uit 2023 worden alle hoofdpunten nog eens op een rijtje gezet met een aantal leerpunten: aanpak dicht bij de mens, draag bij aan digitale inclusie, ga uit van gezinsaanpak als uitgangspunt, sluit aan bij werkgeversaankpak en zorg voor kwalitatief goed aanbod (taal en digitaal). Verder wordt ook hier benadrukt dat het bereiken van NT1'ers een zaak is van lange adem. Stap voor stap maar met duidelijk omschreven doelen die passen bij de persoon (maatwerk).

LEREN WAT JE WILT, CULTURA EDE

Een derde 'best practice' in het kader van het bereiken van NT1'ers is het initiatief van Cultura Ede dat in samenwerking met andere partners in de FoodValley het project 'Leren wat je wilt' heeft opgezet in de gemeenten Ede, Barneveld en Scherpenzeel.

Mensen en organisaties in de directe omgeving van de doelgroep werken samen en de gemeenten waren enthousiaste ondersteuners en meedenkers. In het Uitvoeringsplan Wet Educatie en Beroepsonderwijs Regio FoodValley 2021-2024 worden heldere lijnen uitgezet met concrete voorstellen om meer NT1'ers te bereiken (doelstelling 25%). Rijnbrink kon inzicht geven in het doelgroep-profiel NT1.

Je moet naar de doelgroep toe

Zo ontstond meer duidelijkheid over de omvang van de groep die bereikt moest worden. Er werd gezocht naar een slimme methode om in contact te komen met de doelgroep. Beginnen bij het taalhuis was niet de meest ideale weg, omdat veel NT1'ers er geen affiniteit mee hebben. Daarom werd de doelgroep direct benaderd op locaties, bijvoorbeeld door het bezoeken van bijeenkomsten voor bewoners in de wijk. Al snel werd duidelijk dat het hier geen homogene groep betreft. Ouderen voelen het niet (langer) als gemis dat zij niet zo taalvaardig zijn. Voor jongeren ligt dat anders. Met een speelse methode 'Rad van Fortuin' met vragenkaartjes kon een beeld gevormd worden wat er bij de deelnemers leefde. Je moet naar de doelgroep toe, is ook hier de boodschap. Dat is tijdsintensief, maar het resultaat is beter.

CONCLUSIE BENADEREN NT1ÉRS

De voorbeelden laten zien dat een geïntegreerde aanpak waar bibliotheek, taalhuis, welzijnsorganisaties en andere partijen nauw samenwerken onder regie van de gemeente die haar verantwoordelijkheid neemt, tot succes leidt. Het bereiken van NT1'ers vergt vaak een onconventionele aanpak. Daarbij wordt aangetekend dat uiteindelijk succes, waar mensen zich sociaal vaardig en taalvaardig tonen, een lange looptijd vergt. Doorslaggevend is de betrokkenheid en duidelijke regie van de gemeente als centrale speler en verbinder in het netwerk van samenwerkende partijen: bibliotheken, welzijn, onderwijs, ROC's werk, gezin, gezondheidszorg en anderen.

AANBEVELINGEN

Taalhuizen hebben zich de afgelopen jaren goed ontwikkeld. Noodzakelijk blijven het aanscherpen van bestaand beleid en het oppakken van nieuwe uitdagingen (zoals basisvaardigheden). Dit werkt door in de toekomstbestendigheid van de taalhuizen. Certificering blijkt hierbij een belangrijke rol te spelen bij die professionalisering en het inzichtelijk maken van de uitdagingen.

LUISTEREN NAAR TAALVRAGER

De stem van 'de lerende' moet beter gehoord worden om richting te geven aan de invulling van programma's en uitvoering. Trainingsprogramma's dienen daarop toegesneden te worden.

VERANTWOORDELIJKHEID GEMEENTE

De rol van gemeenten als opdrachtgever en regisseur moet nog veel concreter worden. Het Rijk moet zorgen voor kaders en richtlijnen en de daarbij behorende financiering. De gemeente moet zorgen voor de lokale vertaling. Op dit moment kunnen gemeenten hun opdrachtgeverschap naar eigen inzichten invullen. Dat betekent veel vrijheid en is op zich het meest effectief, maar kan ook leiden tot vrijblijvendheid.

NT1-GROEP BEREIKEN

Uitdagingen voor de komende periode liggen bij het bereiken van NT1'ers en een genuanceerde benadering van NT2'ers. Programma's en aanpak concreet aanpassen is de voorwaarde voor succes. Het gaat om van een probleem naar een oplossingsgerichte benadering te komen, vanuit de vraag van de 'lerende'.

EXPERTISE CBCT BETER BENUTTEN

Het belang van certificering door CBCT (taalhuizen) voor kwaliteitsbevordering en organisatieontwikkeling is voldoende aangetoond. In de komende fase zal de certificering zich verder richten op een meer integrale benadering (basisvaardigheden in plaats van alleen taal). Daarnaast moet er voldoende aandacht zijn voor maatwerk per taalhuis. De expertise van CBCT kan door taalhuizen en overheden beter benut worden (kennis delen).

BIBLIOTHEEK EN (NETWERK)PARTNERS

De rol van bibliotheken is belangrijk, maar niet bepalend. Ze bieden belangrijke randvoorwaarden zoals een fysieke plek, veel bezoekers, brede toegankelijkheid. Mensen kunnen hier direct hun vraag kwijt, maar de bibliotheek is een informatiepunt en géén sociaal loket. Het gezamenlijk optrekken van bibliotheken met andere partijen is dus een belangrijke voorwaarde voor succes.

*Wil je het hele rapport lezen, of meer informatie?
Ga naar www.certificeringsorganisatie.nl/taalhuizen-doen-ertoe*

OP DE HOOGTE BLIJVEN? Meld je aan voor de nieuwsbrief
of lees de nieuwste informatie op www.certificeringsorganisatie.nl
bureau@certificeringsorganisatie.nl | 070-3090222